

กษมา นั้บถิติ, วิไลลักษณ์ ฤทธิรพษพษ, ธิญญามาต ทองตอนเหมือน, สุธาธิพย บูนธสถิตนนท, อรพพรณ กั้นยษมี, บวรวรณ ดิเรกโกค, เจษฎา ธนกิจเจริญกุล

ทีมตระหนักรู้สถานการณ์ (Situation Awareness Team: SAT) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

✉ outbreak@health.moph.go.th

สถานการณ์การเกิดโรคและภัยสุขภาพที่สำคัญประจำสัปดาห์ที่ 3 ระหว่างวันที่ 17-23 มกราคม 2564 ทีมตระหนักรู้สถานการณ์ กรมควบคุมโรค ได้รับรายงานและตรวจสอบข้อมูลเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา พบโรคและเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ดังนี้

สถานการณ์ภายในประเทศ

1. การระบาดของเป็นกลุ่มก้อนของโรคอาหารเป็นพิษในทัมท-สถานหญิง จังหวัดพิษณุโลก พบผู้ป่วยอาหารเป็นพิษเป็นกลุ่มก้อนจำนวน 84 ราย เป็นผู้ต้องขังหญิง ในทัมทสถานหญิงแห่งหนึ่ง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก รายแรกเริ่มป่วยวันที่ 20 มกราคม 2564 เวลา 14.15 น. โดยผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาการคลื่นไส้ (ร้อยละ 73.8) รองลงมา คือ ชาบริเวณปาก (ร้อยละ 59.5) อาเจียน (ร้อยละ 51.2) ปากแห้ง (ร้อยละ 50.0) และปวดศีรษะ (ร้อยละ 46.4) เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ในแผนกผู้ป่วยนอก 19 ราย แรกรับแพทย์วินิจฉัยการแพ้ชนิดรุนแรง (Anaphylactic shock) หลังได้รับการรักษาผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ส่วนผู้ป่วยอีก 65 ราย อาการไม่รุนแรง ให้การรักษาตามอาการในสถานพยาบาลภายในเรือนจำ สำหรับรายการอาหารที่รับประทานในวันที่ 20 มกราคม 2564 ดังนี้ มื้อเช้า ได้แก่ แกงเลี้ยงฟักทอง มื้อกลางวัน ได้แก่ กะเพราไก่ และมืเย็น ได้แก่ ปลาโอทอดราดน้ำพริกและไก่ผัดขิง โดยรายการอาหารที่สงสัยว่าจะเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้คือปลาโอทอดราดน้ำพริก เนื่องจากปลาดังกล่าว จัดเป็นปลากลุ่มที่อาจมีสารพิษ Scombrotoxin ทั้งนี้ได้เก็บตัวอย่าง อาหารอาเจียน อุจจาระ ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และ rectal swab ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการโรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก อยู่ระหว่างการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

การดำเนินการ ให้สุขศึกษาแก่ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ในทัมทสถานหญิง เกี่ยวกับสุขลักษณะที่ถูกต้องในการป้องกันและดำเนินการสอบสวนโรคเพื่อหาสาเหตุการเกิดโรคและเฝ้าระวังโรคในพื้นที่

2. โรคติดเชื้อสเตรปโตค็อกคัสซูอิสเสียชีวิต จังหวัดพิษณุโลก พบผู้เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อสเตรปโตค็อกคัสซูอิส 1 ราย

เพศชาย อายุ 47 ปี อาชีพพนักงานบริษัท ประวัติโรคประจำตัวโรคตับแข็ง ที่อยู่ขณะป่วย ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พฤติกรรมเสี ยง ดื่ มสุราเป็นประจำทุกวัน และรับประทานหมูดิบบ่อยครั้ง โดยส่วนใหญ่จะซื้อสำเร็จรูป วันที่ 8 มกราคม 2564 ผู้ป่วยได้รับประทานเนื้อหมูดิบ ที่ซื้อจากร้านอาหาร บริเวณถนนสีหราชเดชโชชัย ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 ถู ง มารับประทานร่วมกับเพื่อนจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ภรรยา และเพื่อน วันที่ 9 มกราคม 2564 ผู้ป่วยเริ่มมีอาการอ่อนเพลีย วันที่ 10 มกราคม 2564 ผู้ป่วยมีอาการปวดหัวเข่า มีไข้ หนาวสั่น รับประทานยาลดไข้ แต่อาการไม่ทุเลา วันที่ 11 มกราคม 2564 มีอาการอาเจียนในช่วงเช้าแต่ไปทำงานตามปกติ เวลาประมาณ 12.00 น. เริ่มมีอาการปากเขียว มือเขียว เพื่อนร่วมงานจึงนำส่งโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง วันที่ 12 มกราคม 2564 ผู้ป่วยเสียชีวิต แพทย์วินิจฉัย เสียชีวิตด้วยโรคตับวาย โรงพยาบาลได้เก็บตัวอย่างเลือดส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ วันที่ 11 มกราคม 2564 ผลพบเชื้อ *Streptococcus suis* (รายงานผลวันที่ 19 มกราคม 2564)

การดำเนินการ ติดตามผู้บริโภคร่วมมื อ จำนวน 5 คน ไม่พบอาการป่วย พร้อมให้คำแนะนำการสังเกตตนเอง หากมีอาการผิดปกติ เช่น มีไข้ ท้องเสี ย คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ปวดเมือ ยตามตัว ให้แจ้งหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ในการป้องกันโรคติดเชื้อ *S. suis*

3. สถานการณ์โรคและภัยที่น่าสนใจ
สถานการณ์โรคมือเท้าปาก ตั้งแต่วันที่ 1-16 มกราคม 2564 มีรายงานผู้ป่วยสะสม 911 ราย อัตราป่วย 1.38 ต่อประชากรแสนคน ยังไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต ในช่วงสองสัปดาห์แรกของปี พบผู้ป่วยมีจำนวนใกล้เคียงกับปี พ.ศ. 2563 แต่มีจำนวนน้อยกว่าค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2559-2563)

กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด คือ 1-4 ปี (28.57) รองลงมาคือ ต่ำกว่า 1 ปี (6.60) และ 5-9 ปี (2.58) ตามลำดับ

ภาคที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด คือ ภาคเหนือ (2.99) รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1.64) ภาคใต้ (1.29) และ ภาคกลาง (0.32) ตามลำดับ

จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 3 อันดับแรกคือ พะเยา (15.78) รองลงมา คือแพร่ (8.09) และ เชียงราย (7.58) ตามลำดับ

ในปี พ.ศ. 2563 มีการเก็บตัวอย่างส่งตรวจ จำนวน 136 ราย ให้ผลบวกต่อสารพันธุกรรมเอนเทอโรไวรัส 68 ราย ร้อยละ 50.00 สายพันธุ์ก่อโรคที่พบ คือ Coxsackie A6 ร้อยละ 45.59 (31 ราย) Coxsackie A16 ร้อยละ 36.76 (25 ราย) Rhinovirus sp. ร้อยละ 5.88 (4 ราย) Coxsackie A4, Coxsackie A5 ร้อยละ 4.41 (สายพันธุ์ละ 3 ราย) Enterovirus 71 และ Coxsackie A10 ร้อยละ 1.47 (สายพันธุ์ละ 1 ราย)

สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ตั้งแต่วันที่ 1-16 มกราคม 2564 มีรายงานผู้ป่วย 619 ราย อัตราป่วย 0.93 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต ในสัปดาห์นี้รายงานผู้ป่วยยังคงมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2563

กลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ยังคงพบในเด็กเล็ก กลุ่มอายุ 0-4 ปี เท่ากับ 8.28 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 5-14 ปี (0.99) และ 15-24 ปี (0.76) ตามลำดับ

ภาคที่มีอัตราป่วยสูงสุด ได้แก่ ภาคเหนือ เท่ากับ 1.69 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1.14) ภาคใต้ (0.90) และภาคกลาง (0.34) ตามลำดับ

จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูง 10 อันดับแรก ได้แก่ อุบลราชธานี อัตราป่วย 5.49 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ พิษณุโลก (5.20) แม่ฮ่องสอน (3.88) กระบี่ (3.37) เชียงราย (3.17) นราธิวาส (3.10) อุตรดิตถ์ (3.08) สระบุรี (2.32) ยโสธร (2.23) และระนอง (2.08) ตามลำดับ

ผลการเฝ้าระวังเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ในผู้ป่วยกลุ่มอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่ (ILI) และกลุ่มอาการปอดบวมจากโรงพยาบาลเครือข่ายของกรมควบคุมโรคและกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ตั้งแต่วันที่ 1-16 มกราคม 2564 ได้รับตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 200 ราย พบผู้ติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50 โดยเป็นเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A/H3N2 1 ราย (ร้อยละ 100) โดยในสัปดาห์ที่ 2 (ระหว่างวันที่ 10-16 มกราคม 2564) ได้รับตัวอย่างส่งตรวจทั้งสิ้น 71 ราย จากโรงพยาบาลเครือข่าย 17 แห่ง ผลตรวจ

ไม่พบเชื้อไข้หวัดใหญ่ 65 ราย อยู่ระหว่างตรวจทางห้องปฏิบัติการ 6 ราย และจากการติดตามอาการผู้ป่วยทั้ง 71 ราย ไม่พบผู้เสียชีวิต **สถานการณ์โรคไข้เลือดออก** ตั้งแต่วันที่ 1-20 มกราคม 2564 จากระบบรายงานการเฝ้าระวังโรค 506 กองระบาดวิทยา พบผู้ป่วยไข้เลือดออก Dengue fever: DF, Dengue haemorrhagic fever: DHF, Dengue shock syndrome: DSS) สะสม 140 ราย อัตราป่วย 0.21 ต่อประชากรแสนคน ยังไม่มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิต จำนวนผู้ป่วยสะสมน้อยกว่าปีที่ผ่านมาและน้อยกว่าค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี ในเวลาเดียวกัน ร้อยละ 91 และร้อยละ 92 ตามลำดับ

การกระจายการเกิดโรคไข้เลือดออกรายภาค พบว่าภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงที่สุด เท่ากับ 0.34 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาภาคใต้ (0.30) ภาคกลาง (0.23) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (0.08) ตามลำดับ

การกระจายการเกิดโรคไข้เลือดออกตามกลุ่มอายุ พบอัตราป่วยสูงสุดในกลุ่มอายุ 5-14 ปี คือ 0.51 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ อายุ 15-24 ปี (0.48) และอายุ 0-4 ปี (0.34) ตามลำดับ

ในช่วง 4 สัปดาห์ที่ผ่านมา ตั้งแต่ 13 ธันวาคม 2563-9 มกราคม 2564 พบจังหวัดที่มีอัตราป่วย ต่อประชากรแสนคนสูงสุด 10 อันดับแรก ดังนี้ นครสวรรค์ (3.58) แม่ฮ่องสอน (3.18) นนทบุรี (2.87) ตาก (2.73) ระนอง (2.60) นครปฐม (2.29) อุตรดิตถ์ (1.98) เพชรบุรี (1.86) กระบี่ (1.68) และพิษณุโลก (1.62) ตามลำดับ

4. การประเมินความเสี่ยงของโรคอาหารเป็นพิษที่ระบาดในเรือนจำ จากการเฝ้าระวังเหตุการณ์โรคและภัยสุขภาพระหว่างปี พ.ศ. 2559-2563 พบการระบาดของโรคที่เกิดในเรือนจำทั้งสิ้น 237 เหตุการณ์ โดยการระบาดที่พบมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มโรคติดต่อทางเดินหายใจ 134 เหตุการณ์ (ร้อยละ 56.5) รองลงมาได้แก่ กลุ่มโรคอาหารและน้ำ 45 เหตุการณ์ (ร้อยละ 19.0) และกลุ่มโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน 41 เหตุการณ์ (ร้อยละ 17.3) นอกจากนี้พบว่าการระบาดของกลุ่มโรคต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับในปี พ.ศ. 2563 พบการระบาดของโรคที่เกิดในเรือนจำทั้งสิ้น 26 เหตุการณ์ โดยการระบาดที่พบมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มโรคติดต่อทางเดินหายใจ 10 เหตุการณ์ (ร้อยละ 38.5) และกลุ่มโรคอาหารและน้ำ 10 เหตุการณ์ (ร้อยละ 38.5) ซึ่งเป็นการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษ 9 เหตุการณ์ เนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำมีการรับประทานอาหารร่วมกันทุกมื้อ หากมีการปนเปื้อนของอาหาร ในกระบวนการเก็บ การเตรียม และการ

ปรุงอาหาร อาจทำให้เกิดการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษเป็นกลุ่มก้อนได้ง่าย ข้อมูลจากการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา (รง. 506) ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้ป่วยอาหารเป็นพิษรวม 87,093 ราย ในจำนวนนี้มีผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต 1 ราย โดยจังหวัดที่พบผู้ป่วยได้มากที่สุดแก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 99 ไม่สามารถระบุเชื้อหรือสารพิษที่เป็นสาเหตุได้ แต่ทั้งนี้หากเป็นอาหารเป็นพิษที่เกิดจากสารพิษอาจทำให้เกิดการเสียชีวิตได้มากกว่าอาหารเป็นพิษจากเชื้อทั่ว ๆ ไป เช่น โรคมะเร็ง โรคมะเร็งปอด โรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ เป็นต้น

สำหรับในสัปดาห์นี้ พบการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษเป็นกลุ่มก้อน จำนวน 84 ราย (อัตราป่วยร้อยละ 9.2) ในพื้นที่สถานหญิงแห่งหนึ่ง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลวังทองในแผนกผู้ป่วยนอก 19 ราย แรกเริ่มแพทย์วินิจฉัยการแพ้ชนิดรุนแรง (Anaphylactic shock) หลังได้รับการรักษา ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ส่วนผู้ป่วยอีก 65 ราย อาการไม่รุนแรง ไม่มีผู้เสียชีวิต ที่คาดว่าเกิดจากพิษ Scombrotoxin ที่สามารถพบได้ในเนื้อปลาโอ ปลาชู่ ปลาที่เก็บรักษาในอุณหภูมิที่ไม่เย็นเพียงพอ จึงทำให้แบคทีเรียเปลี่ยนแปลงสภาพโปรตีนฮิสตีดีน เป็นฮิสตามีน และก่อให้เกิดอาการลักษณะคล้ายการแพ้ พิษ Scombrotoxin นั้น เป็นพิษที่พบไม่บ่อยนัก ดังนั้นในบางพื้นที่ที่ไม่เคยพบเหตุการณ์มาก่อนอาจไม่ได้สงสัยหรือวินิจฉัย Scombrotoxin poisoning จึงอาจจะมีกรรายงานต่ำกว่าความเป็นจริงได้

ดังนั้นความเสี่ยงของการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษในเรือนจำอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากความรุนแรงของโรคอยู่ในระดับต่ำ แต่โอกาสที่จะเกิดการระบาดอยู่ในระดับสูง จึงควรลดความเสี่ยงโดย เร่งดำเนินการสื่อสารความเสี่ยงไปยังเรือนจำต่าง ๆ เพื่อระมัดระวังเรื่องอาหารเสี่ยงที่พบได้บ่อยในเรือนจำ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะในการเก็บอาหารสดในอุณหภูมิที่มีความเย็นเพียงพอ ป้องกันการปนเปื้อนโดยการแยกเก็บระหว่างอาหารสดและอาหารสุก ไม่ใช้ภาชนะหรืออุปกรณ์ร่วมกันระหว่างอาหารดิบและอาหารสุก นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงรายการอาหารที่อาจจะปรุงสุกไม่เพียงพอ และควรมีการอุ่นอาหารซ้ำให้ร้อนตลอดเวลาจนถึงเวลารับประทาน

สถานการณ์ต่างประเทศ

ไข้หวัดนกสายพันธุ์ A (H9N2) มณฑลกว่างตุง ประเทศจีน

เว็บไซต์ ProMED เผยแพร่ข่าวจากสื่อออนไลน์ซึ่งรายงานในวันที่ 16 มกราคม 2564 ว่าองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้

รายงานผู้ติดเชื้อไวรัสไข้หวัดนกสายพันธุ์ A (H9N2) ในประเทศจีน ช่วงสัปดาห์ที่ 1 ของปี 2564

ผู้ป่วยเป็นเด็กชายอายุ 1 ปี 4 เดือน จากเมืองหยุนฟู่ มณฑลกว่างตุง ประเทศจีน ซึ่งมีประวัติสัมผัสกับสัตว์ปีกในบ้าน ก่อนเริ่มป่วย ผู้ป่วยเริ่มมีอาการเล็กน้อยในวันที่ 28 ธันวาคม 2563 และเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 29 ธันวาคม 2563 จากการติดตามอาการของบุคคลในครอบครัวจนกระทั่งวันที่ 4 มกราคม 2564 ยังไม่พบการระบาดเป็นกลุ่มก้อนในครอบครัว นับเป็นผู้ป่วยรายแรกที่รายงานจากจีนในปี 2564

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2563 ยังมีรายงานผู้ติดเชื้อไวรัสไข้หวัดนกสายพันธุ์ A (H9N2) รายใหม่ 6 ราย ผู้ป่วยดังกล่าวตรวจพบย้อนหลังผ่านการเฝ้าระวังการเจ็บป่วยคล้ายไข้หวัดใหญ่ (ILI) ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2562-ธันวาคม 2563 ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต และทั้ง 6 รายมีอาการไม่รุนแรง ในจำนวนนี้มีประวัติการสัมผัสสัตว์ปีก 5 ราย และอีกหนึ่งรายไม่มีประวัติสัมผัสสัตว์ปีกที่ชัดเจน ไม่มีรายงานการระบาดเป็นกลุ่มก้อนในครอบครัวจากทั้ง 6 ราย

ทั้งนี้ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2558 ประเทศจีน มีรายงานผู้ติดเชื้อไข้หวัดนกสายพันธุ์ A (H9N2) รวม 42 ราย โดยในปี พ.ศ. 2563 มีรายงานผู้ป่วย 13 ราย

ProMED Moderator ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมทนายข่าวว่า ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ A (H9N2) ไม่มีรายงานผู้ป่วยเป็นกลุ่มก้อนหลักฐานทางระบาดวิทยาและไวรัสวิทยาในปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าไวรัสไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ A (H9N2) ที่ประเมินโดย Global Influenza Surveillance and Response System (GISRS) ไม่มีความสามารถในการแพร่เชื้ออย่างต่อเนื่องในคน ดังนั้นความเป็นไปได้ที่จะแพร่ระบาดจึงต่ำ

ในแง่ของความเป็นไปได้ที่ผู้เดินทางจะแพร่เชื้อไวรัสไข้หวัดนกสายพันธุ์ A (H9N2) ระหว่างประเทศ องค์การอนามัยโลกระบุว่า หากผู้ติดเชื้อจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเดินทางไปยังต่างประเทศ อาจตรวจพบการติดเชื้อในประเทศอื่นระหว่างการเดินทางหรือหลังจากเดินทางมาถึง หากเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น การแพร่กระจายในระดับชุมชนต่อไปถือว่าไม่น่าเป็นไปได้เนื่องจากไวรัสไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ A (H9N2) ยังไม่ได้รับการยืนยันว่ามีความสามารถในการแพร่เชื้อได้ง่ายในคน